

Кримінальна відповідальність за домашнє насильство

Лекція 4 — Кримінально-правова характеристика ст. 126-1 КК України:
об'єкт, суб'єкт, об'єктивна сторона

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

СТ. 126-1 КК УКРАЇНИ

Гендерний контекст домашнього насильства

Домашнє насильство ґрунтується на нерівності сімейних ролей і є проявом гендерно зумовленого насильства. Переважна більшість випадків вчиняється щодо жінок.

Римське право

Влада чоловіка над дружиною була майже повною: міг карати, продати в рабство, все майно дружини автоматично ставало власністю чоловіка.

Середньовіччя

Церква закріплювала підпорядкованість жінки. На одному з соборів серйозно дискутувалось питання: чи є жінка людиною?

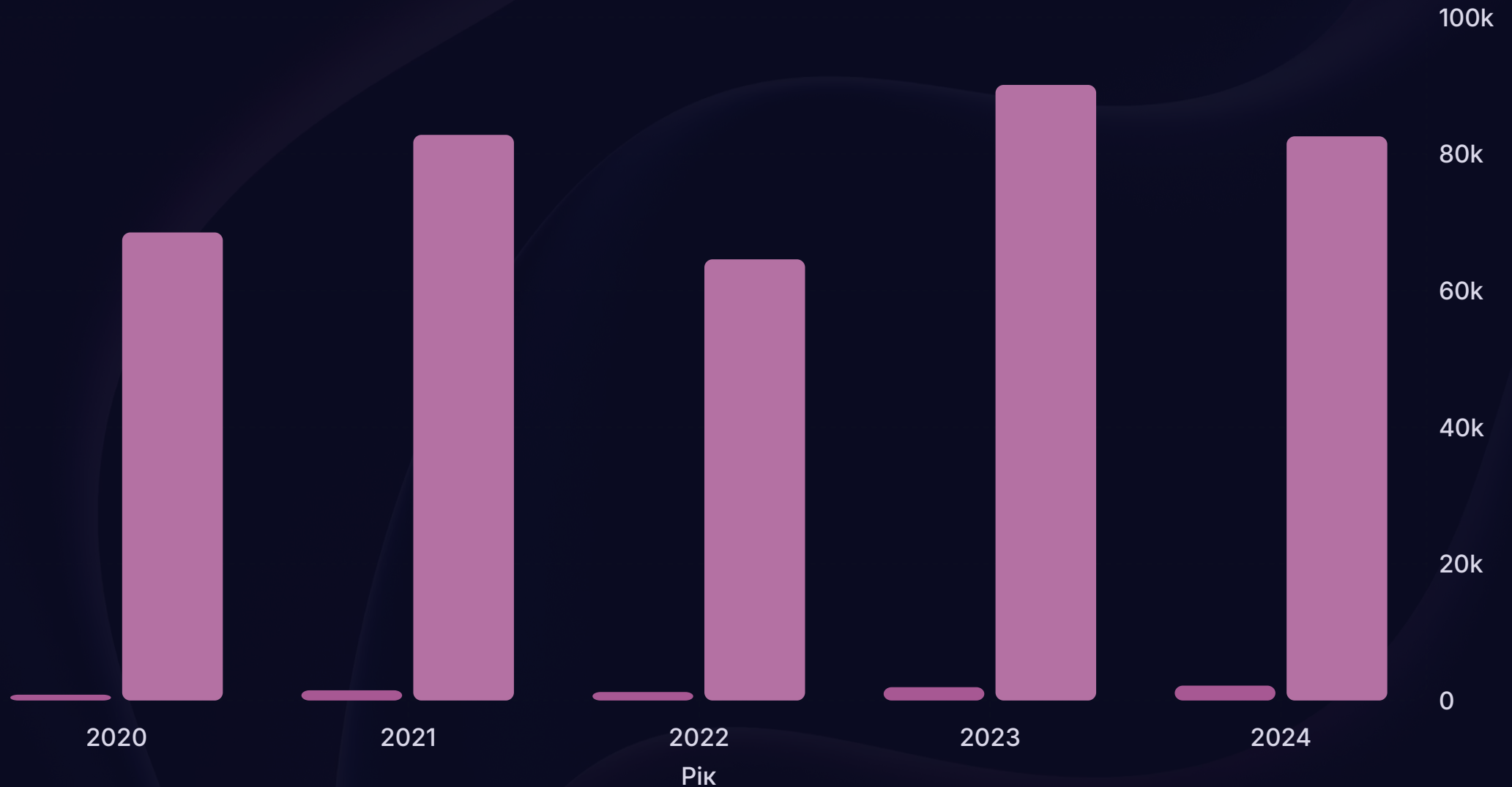
Новий час

Лише у 1870-х роках жінки отримали право власності у провідних країнах Європи та США, що стимулювало рухи суфражисток і феміністок.

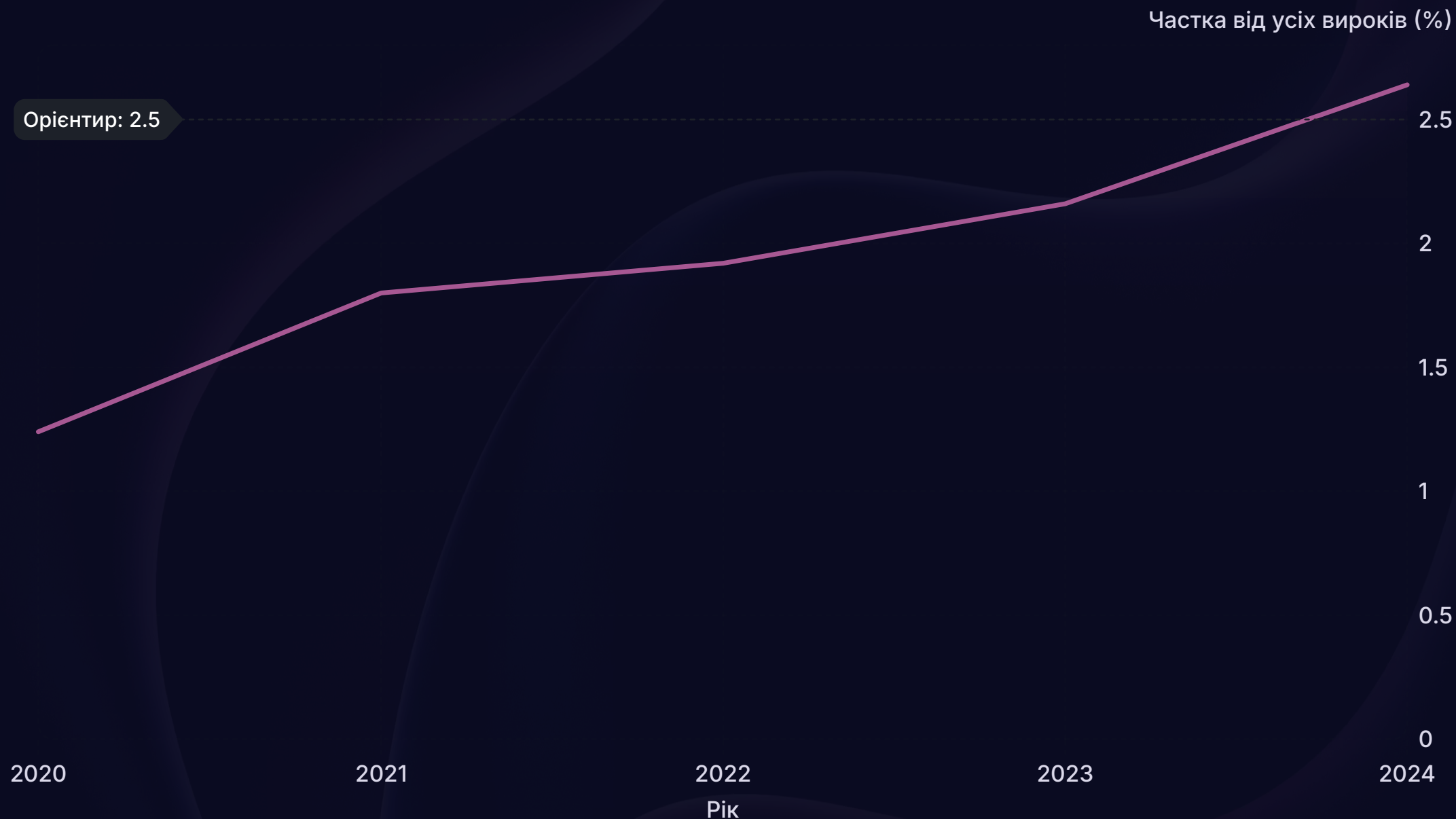
Статистика вироків за ст. 126-1 КК України

Вироки за ст. 126-1   Всі вироки (тис.)

Кількість вироків за ст. 126-1 КК зросла з **853 у 2020 році** до **2177 у 2024 році**. За 9 місяців 2025 року — вже 1465 вироків. Частка від загальної кількості вироків зросла з 1,24% (2020) до 2,64% (2024).

Тенденція зростання: частка вироків за ст. 126-1

Стійка тенденція до зростання відображає як підвищення суспільної чутливості до проблеми, так і активізацію правоохоронних органів. Водночас офіційна статистика не відображає реального масштабу: значна кількість випадків залишається **латентною** через страх потерпілих, економічну залежність або недовіру до системи.

Міжнародний контекст: порівняльна статистика

Іспанія (2024)

8 860 жертв домашнього насильства. Засуджено 9 229 осіб. У 2022 р. — 7 022 засуджених (4 059 чоловіків та 2 963 жінок).

Англія та Уельс (2024)

~2,3 млн жертв (1,6 млн жінок, 712 тис. чоловіків). Зареєстровано 851 062 злочини. 51 183 кримінальних переслідування.

Франція (2021)

143 смерті від домашнього насильства. 85% жертв — жінки. 122 жінки загинули від рук партнерів — **одна смерть кожні 2,5 дні.**

Франція: соціально-демографічний профіль злочинців

Хто вчиняє злочини?

86% злочинців — чоловіки, з яких 25% — у віці 70 років і старше.

41% — безробітні, 31% — пенсіонери.

У 24% випадків фіксувався алкоголь.

Тривожні факти

У **чверті випадків** особи вже мали історію насильницьких дій, 75% з яких — саме домашнє насильство.

У **19% випадків** поруч перебували діти — це поглиблює психологічну травматизацію та формує ризики міжпоколінного відтворення насильницьких моделей поведінки.

Запоріжжя 2025: регіональна статистика

3238

Виїздів поліції
За повідомленнями про
домашнє насильство у 2025
р.

1447

Підтверджених фактів
Реальних правопорушень із
загальної кількості
викликів.

1180

Заборонних приписів
Термінових заборонних
приписів для захисту
постраждалих.

922

Адмін. протоколів
За ст. 173-2 КУпАП (вчинення
домашнього насильства).

Серед постраждалих: **901** жінка, **323** дитини, **223** чоловіки. До ЄРДР внесено 37 фактів за ст. 126-1 КК та 41 факт за ст. 390-1 КК.

До криміналізації: проблема «замкненого кола»

- Єдиний інструмент — ст. 173-2 КУпАП
До 2019 р. домашнє насильство розглядалося як «сімейна сварка». Штраф — єдина реакція держави.
- Парадокс штрафу
Бюджет у сім'ї спільний — потерпіла фактично сама оплачувала штраф за своє побиття. Це не зупиняло насильство, а посилювало агресію.
- Приватне обвинувачення
За ст. 125 КК потерпіла мала сама збирати докази й підтримувати обвинувачення. Якщо забирала заяву під тиском — справу закривали.

КЛЮЧОВА ПОДІЯ

Криміналізація домашнього насильства: хронологія

7 грудня 2017

Прийнято Закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Внесено зміни до КК та КПК України.

1

11 січня 2019

Набуття чинності ст. 126-1 КК України. Домашнє насильство стало кримінальним злочином.

2

2022

Повна ратифікація **Стамбульської конвенції**, що закріпила незворотність курсу на захист від домашнього насильства.

3

Лютий 2026

Законопроект №12297 (4775-IX) включено до порядку денного ВРУ — закріплення практики ВС щодо систематичності.

4

Вимоги Стамбульської конвенції та нові склади злочинів

Три ключові вимоги конвенції

1 Публічне обвинувачення

Прокурор не може закрити справу, якщо дружина «пробачила» — держава бере відповідальність.

2 Співмірне покарання

Штраф у 170 грн за систематичне приниження не є стримуючим.

3 Психологічний аспект

До 2019 р. покарати за «моральне знищення» без синців було майже неможливо.

Нові склади злочинів у КК

- Примушування до абортів без згоди (ч. 2 ст. 134)
- Примушування до стерилізації (ч. 4 ст. 134)
- Примушування до шлюбу (ст. 151-2)
- Невиконання обмежувальних заходів (ст. 390-1)
- Зміни до ст. 152 КК (зґвалтування)

Цикл насильства Ленор Вокер

Фаза 1: Наростання напруги
Дрібні конфлікти, психологічний тиск, накопичення агресії.

Фаза 2: Інцидент

Спалах насильства — зазвичай саме тут викликають поліцію.

Фаза 3: «Медовий місяць»

Кривдник просить вибачення, дарує квіти, обіцяє змінитись.
Адмінштрафи припадали саме на цю фазу.

Криміналізація (ст. 126-1) розриває це коло, бо фокусується на **систематичності**, яку неможливо стерти одним «вибач».

Синдром побитої жінки (Battered Woman Syndrome)

Виучена безпорадність

Після багатьох невдалих спроб зупинити насильство жертва вірить, що не має контролю. Перестає бачити вихід, навіть якщо двері відчинені.

Викривлене сприйняття небезпеки

Жертва надчутлива до настрою кривдника, але часто применшує реальну загрозу: «він просто погарячкував, він не вб'є».

Ізоляція та низька самооцінка

Кривдник роками переконує: «ти нікому не потрібна», «сама винна», «без мене пропадеш».

- ❑ Повернення до кривдника — не вияв любові, а наслідок психологічної травми. Ст. 126-1 КК містить ознаку «емоційна залежність» — СПЖ є її крайньою формою. Якщо потерпіла сьогодні дає свідчення, а завтра їх забирає — це симптом синдрому, а не доказ відсутності насильства.

Стаття 126-1 КК: диспозиція та об'єкт

Домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи.

Родовий об'єкт

Суспільні відносини у сфері здоров'я та життя особи.

Основний безпосередній об'єкт

Здоров'я і нормальний фізіологічний, психологічний стан особи (альтернативний — залежить від характеру насильства).

Додатковий факультативний об'єкт

Воля, честь і гідність особи, її психічна недоторканність.

Об'єктивна сторона: три форми насильства

Фізичне насильство

Ляпаси, стусани, побої, мордування, тілесні ушкодження, незаконне позбавлення волі, залишення в небезпеці, заподіяння смерті.

Психологічне насильство

Словесні образи, погрози, приниження, переслідування, залякування, контроль у репродуктивній сфері, обмеження волевиявлення.

Економічне насильство

Позбавлення житла, їжі, одягу, документів; заборона працювати або навчатися; перешкоджання лікуванню.

- ❏ **Важливо:** Сексуальне насильство у ст. 126-1 КК відсутнє — воно кваліфікується за спеціальними статтями (зокрема, ст. 152 КК «Зґвалтування»). Стамбульська конвенція включає сексуальне насильство до поняття домашнього насильства.

Суб'єкт та суб'єктивна сторона злочину

Суб'єкт — спеціальний

Фізична осудна особа, яка перебуває або перебувала у **сімейних або близьких відносинах** з потерпілим.

Сім'ю складають особи, що спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки (ст. 3 СКУ). Подружжя є сім'єю навіть при роздільному проживанні з поважних причин.

Суб'єктивна сторона

Умисел + систематичність. Вчинені діяння повинні бути тотожними та об'єднаними спільним умислом.

Систематичність — багаторазове (від 3-х разів), тривале (протягом року) вчинення діянь. Особа раніше притягувалась до адмінвідповідальності за ст. 173-2 КУпАП.

За конструкцією — **матеріальний склад:** злочин є закінченим з настанням наслідків.

Порівняльна таблиця: ст. 173-2 КУпАП vs ст. 126-1 КК

Ознака	Адмін. відповідальність (ст. 173-2 КУпАП)	Кримінальна відповідальність (ст. 126-1 КК)
Ключова ознака	Умисне вчинення будь-яких діянь (одиничний факт)	Умисне систематичне вчинення діянь
Наслідки	Шкода фізичному або психічному здоров'ю	Страждання, розлади здоров'я, втрата працездатності, емоційна залежність, погіршення якості життя
Громадські роботи	30–60 годин	150–240 годин
Арешт	До 15 діб (адмін.)	До 6 місяців (кримін.)
Штраф	До 80 НМДГ	Не передбачено
Обмеження волі	Відсутнє	Пробаційний нагляд або обмеження волі до 5 років
Позбавлення волі	Відсутнє	До 2 років

Ключовий висновок: адміністративне право регулює *інцидент*, тоді як кримінальне право регулює *стан*. Межа між статтями проходить там, де випадковий конфлікт перетворюється на систему пригнічення.

Систематичність: кількісний та якісний критерії

1

Кількісний критерій

Три або більше епізодів домашнього насильства (постанова ККС ВС у справі 583/3295/19 від 25.02.2021). Форма насильства може бути різною або поєднувати декілька форм.

2

Якісний критерій

Оцінка контексту, взаємозв'язку епізодів, кумулятивного впливу на потерпілу, мотивів кривдника (постанова ККС ВС у справі № 585/3184/20 від 14.06.2022).

3

Докази систематичності

Постанови за ст. 173-2 КУпАП, адмін. протоколи, обмежувальні приписи, свідки, відео, повідомлення в месенджерах, висновки психологів. Відсутність постанов не означає відсутності систематичності.

Принцип *non bis in idem* та модель «2+1»

Математична модель «2+1»

2 рази — попереднє притягнення до адмінвідповідальності за ст. 173-2 КУпАП.

+1 — новий епізод, який стає підставою для відкриття ЄРДР за ст. 126-1 КК.

Третій епізод не оформлюється як адмінпротокол, а одразу кваліфікується як кримінальний злочин.

Чому немає порушення Конституції?

Особа не несе додаткового покарання за ті два випадки, за які вже сплатила штраф. Ці випадки використовуються як **юридичний факт**, що підтверджує ознаку «систематичності» у *новому* вчиненому діянні (постанова ККС ВС у справі 755/4894/22 від 04.04.2024).

Законопроект №12297 (4775-IX): закріплення практики ВС

Запропонована примітка до ст. 126-1 КК

«Систематичність вчинення домашнього насильства, **у тому числі, але не виключно**, може бути підтверджена попереднім притягненням особи до адміністративної відповідальності не менше двох разів за ст. 173-2 КУпАП».

Невиключний характер доказів

Якщо поліцію не викликали або протоколи не доходили до суду — злочин все одно може бути кваліфіковано за ст. 126-1 КК за наявності інших доказів: свідки, відео, переписка, висновки психологів.

Статус законопроекту

Включено до порядку денного ВРУ у **лютому 2026 року** (Закон 4775-IX від 10.02.2026). Закріплює напрацьовану Верховним Судом практику.

Обтяжуючі обставини та гендерний вимір

Злочин щодо дитини або в її присутності

Дитина-свідок насильства — вже потерпіла від психологічного насильства (п. 6 ч. 1 ст. 67 КК).

Щодо вагітної жінки або особи з інвалідністю

Особлива вразливість жертви суттєво підвищує суспільну небезпеку діяння.

Гендерний мотив (п. 3 ч. 1 ст. 67 КК)

В основі домашнього насильства — стереотипи «чоловік — голова», «жінка має терпіти». Стамбульська конвенція визначає таке насильство як гендерно зумовлене.

📄 **Висновок:** Стаття 126-1 КК України — це не просто норма про «побої в сім'ї». Це інструмент, що поєднує кримінально-правовий захист із соціальним контекстом гендерної нерівності, циклом насильства та психологічною травмою жертви. Держава «витагує» людину з клітки виученої безпорадності, навіть якщо вона сама вже не має сил з неї вийти.